

Daži vārddarināšanas paņēmieni Galēna traktātos

Some word formation patterns in Galen's Treatises

Ieva Fībiga

Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte
Valodniecības doktora studiju programma
Visvalža iela 4a, Rīga, LV-1050
E-pasts: *fibigaieva@inbox.lv*

Rakstā tiek sniegts ieskats dažos vārddarināšanas paņēmienos divos sengrieķu ārsta Galēna (2. gs. m. ē.) traktātos – „Par ēdienu spēju” (*Περὶ τροφῶν δυνάμεως / De alimentorum facultatibus*) un „Iesācējiem par kauliem” (*Περὶ ὀστέων τοῖς εἰσαγομένοις / De ossibus ad tirones*), tuvāk pievērsoties atsevišķām leksēmām, kas uzskatāmi ataino sengrieķu valodas vārddarināšanas iespējas, to dažādību nepoētiskā tekstā. Svarīgas ir arī šo darinājumu tulkojuma iespējas latviešu valodā. Rakstā aplūkotās leksēmas traktātos funkcionē kā medicīnas termini.

Atslēgvārdi: vārddarināšana, medicīnas terminoloģija, sengrieķu valoda, Galēns.

1. Par antīko medicīnu un valodas nozīmi

Pie sengrieķu dabaszinātņu tekstiem pieder Hipokrata (460.–370. g. p. m. ē.) un Galēna (129.–216. g. m. ē.) medicīnai veltītie traktāti. Lai gan sākotnēji varētu šķist, ka Hipokrata un Galēna traktātus var dēvēt nevis par dabaszinātņu, bet medicīnas tekstiem, tomēr Senajā Grieķijā 5. un 4. gs. p. m. ē. medicīnas teorija vēl nebija nostiprinājusies kā atsevišķa disciplīna. Senie grieķi meklēja vienotu pasaules uzbūves principu, jo uzskatīja, ka cilvēks veidots līdzīgi pasaulei (kosmosam). Tādējādi pirmie teorētiskie apcerējumi medicīnas jautājumos bija kosmoloģiski. Prasmes ārstēšanas mākslā tika saistītas ar zināšanām par dabu un tās pirmelementiem – uguni, ūdeni, zemi un gaisu (Gaile, Hofa 2003, xli–xlii).

Tiek uzskatīts, ka savas dzīves laikā Galēns sarakstījis ap 500–700 traktātu, taču līdz mūsdienām saglabājušies mazliet vairāk nekā simts.¹ Šie teksti tiek dēvēti par Galēna korpusu, tajā ietilpst gan paša Galēna rakstīti traktāti, gan tam piedēvēti (visbiežāk viņa skolnieku rakstīti) traktāti. Hipokrata korpusā ir aptuveni 70 traktātu – gan paša Hipokrata, gan viņa mācības turpinātāju rakstīti (Mann 2012, 279).

Hipokrata un Galēna dzīves laiku šķir vairāk nekā pieci gadsimti, un saprotams, ka šajā periodā darbojās daudzi citi pētnieki, kas pievērsās medicīnas jautājumiem.

¹ *Thesaurus Linguae Graecae* (TLG) statistika. TLG ir Kalifornijas Universitātes pētniecības centra veidota tiešsaistes datubāze; datubāze nodrošina pieeju digitalizētu grieķu tekstu korpusam, kas tapuši no 8. gs. p. m. ē. (Homērs) līdz 1453. g. m. ē. (Bizantijas perioda beigās).

Taču vislielāko ietekmi uz medicīnas kā atsevišķas zinātnes nozares attīstību atstāja tieši Hipokrāts un Galēns. Turklāt pēc Galēna nenotika būtiska medicīnas attīstība, taču viņa devums tika studēts, pētīts, papildināts un komentēts. Galēna traktāti līdz pat 19. gs. bija topošo ārstu pamatstudiju materiāls – šos traktātus lasīja gan oriģinālā sengrieķu valodā, gan tulkojumā latīņu valodā (Gaile, Hofa 2003, xlix–liv). Tieši tas, ka vēl salīdzinoši nesnen Galēna traktāti bija galvenais studiju materiāls, ir sekmīgs sengrieķu medicīnas tekstos esošo vārdu, kas lietoti termina nozīmē, pārnese mūsdienu medicīnas terminoloģijā.

Vienā no grāmatas „Medicīnas vēsture” (*A History of Medicine*) nodaļām „Grieķu–romiešu medicīna” (*Greco–Roman Medicine*) rakstīts, ka „pretēji pakāpeniski augošajai medicīnai Ēģiptē, Indijā un Ķīnā, radies iespaids, ka grieķu civilizācija rodas tik pēkšņi un strauji gluži kā Atēna no Zevas galvas” (Magner 2005, 89).

Tātad medicīna gan praksē, gan teorijā Senajā Grieķijā attīstījās ātri. To veicināja teorētisku traktātu rakstīšana, kas savukārt sniedza iespēju nākamajām paaudzēm saņemt iepriekšējo paaudžu zināšanas, tās mācīties un pilnīgot. Šis process nosaka jaunu terminu² izveidi, jo tas, kas 5. gs. p. m. ē. bija jauns un iepriekš nezināms, bija jānosauca kādā vārdā. Te arī saskatāms mūsdienu medicīnas terminu pamats. Bija vajadzīgi specifiski vārdi, kas nosauktu un arī raksturotu cilvēka ķermeņa daļas, funkcijas un saslimšanas (Henderson, Dorsey 2008, 9–10).

Ārstēšana tiek dēvēta par mākslu. Ir bijuši tādi hipokrātiskā korpusa traktāti, kas paredzēti publiskai lasīšanai. Senajā Grieķijā ārsta panākumus nodrošināja ne tikai viņa praktiskā darbība, bet arī oratora dotības. Ārstam bija jāprot pārliecināt slimniekus par savu prasmi un pierādīt, ka tieši viņa dziedniecības metodes spēs izārstēt. Šeit bija nepieciešamas oratora dotības. Ja tās bija pārliecinātas, tad ārsts sev piesaistīja slimniekus un varēja nodrošināt iztiku. Šis fakts norāda, ka medicīna un rētorika bija saistītas nozares. Ārstu starpā valdīja konkurence gan praktiskās darbības uzlabošanā, gan publiskajās diskusijās. Tieši publiskās diskusijas lika ārstiem pievērsties pētījuma priekšmeta definēšanai, metodoloģijas izstrādāšanai un argumentācijas pamatprincipu noteikšanai. Tādējādi sengrieķu ārsti attīstīja ārstēšanas prasmi un teoriju, kas sekmēja medicīnas tekstu tapšanu (Gaile, Hofa 2003, xxxix–xli).

Populārzinātniskajā grāmatā „Medicīnas terminoloģija neprašām” (*Medical Terminology for Dummies*) norādīts, kā izprast mūsdienu terminus, jo tie radušies, nevis lai sarežģītu medicīnas valodu (kā gan tas neprofesionāļiem varētu sākotnēji šķist), bet gan – lai atvieglotu, jo vienā medicīnas terminā ir iekļauta būtiska un plaša informācija par noteikto diagnozi. Viens termins parasti apraksta vienā vārdā slimību vai stāvokli, kas parastā ikdienas situācijā prasītu vairākus vārdus, lai izteiktu nepieciešamo informāciju (Henderson, Dorsey 2008, 9–10).

Medicīnas terminus parasti veido trīs vārda pamatdaļas – sakne, prefikss un sufikss. Saknes ir medicīnas terminu balsts, un no tām tiek darināti jauni termini. Prefiksi atrodas saknes priekšā, tie var izteikt dažādas nozīmes: kā, kāpēc, kad, kur, cik daudz, cik bieži utt. Sufiksi savukārt ir aiz saknes, un tie norāda procedūru, stāvokli vai slimību. Tātad prefikss sniedz izpratni, ko gaidīt no vārda nozīmes,

² „Termins ir konkrētas tematiskās jomas, speciālās nozares jēdziena vārdiskais apzīmējums – vārds vai vārdkopa, kas izteic (nosauc un iezīmē) attiecīgās jomas (nozares) noteiktu jēdzienu kā nozares jēdzienu sistēmas sastāvdaļu [...]” (Skujiņa 2007, 399)

un sufikss vēsta, kas notiek ar atsevišķu ķermeņa daļu vai sistēmu (Henderson, Dorsey 2008, 11–18).

Nav iespējams noskaidrot, vai Senās Grieķijas ārsti jaunus termina nozīmē lietojamus vārdus darināja apzināti vai arī tie radās *dabiski*. Taču, raugoties uz sengrieķu dabaszinātņu tekstiem no mūsdienu viedokļa, vārddarināšana šajos traktātos ir fiksējama un saistīta ar terminoloģiju.

Kā norāda Valentīna Skujiņa grāmatā „Latviešu terminoloģijas izstrādes principi” (2002, 81–82), „vārddarināšana ir cieši saistīta ar terminoloģijas izstrādes praksi. (...) Zinātniskās terminoloģijas vajadzībām jauns vārds tiek radīts tad, ja ir izveidojušies noteikti priekšnosacījumi. Ir nepieciešams, lai būtu nobriedusi vajadzība pēc jauna vārda. Tas var būt sakarā ar jauna jēdziena rašanos vai apzinātu izdalīšanu noteiktas nozares speciālo jēdzienu sistēmā”. Ļoti svarīgs un zīmīgs ir aspekts, ka „nepieciešams, lai būtu nobriedusi vajadzība pēc jauna vārda”. Šāda nepieciešamība gan Hipokrata, gan Galēna pētījumos un traktātos ir bijusi.

Te vēl varētu iezīmēt sengrieķu domātāja Aristoteļa spriedumus šai sakarā, kas lasāmi viņa traktāta „Poētika” 21. nodaļā – „ikkatrs vārds ir vai nu vispārlietojams, reti sastopams, metafora, izgreznojums, jaunveidots, pagarināts, saīsināts vai arī pārgrozīts” (Poet. 1457b.1;³ Aristotelis 2008, 93; Augusta Ģiezena tulkojums). Šeit uzmanība pievēršama Aristoteļa sacītajam, ka jaundarināts vārds var būt lietots arī termina nozīmē.

Rakstā sniegti piemēri no Galēna traktātiem „Par ēdienu spēju”⁴ (*Περὶ τροφῶν δυνάμεως / De alimentorum facultatibus*; 46 318 vārdi⁵) un „Iesācējiem par kauliem” (*Περὶ ὀστέων τοῖς εἰσαγομένοις / De ossibus ad tirones*; 7165 vārdi). Ne viens, ne otrs traktāts nav tulkots latviešu valodā, taču ir pieejami šo traktātu tulkojumi angļu valodā.⁶ Pie traktātu nosaukumiem iekavās sniegts nosaukums oriģinālā sengrieķu valodā, kā arī tulkojumā latīņu valodā, jo tradicionāli gan Galēna, gan Hipokrata korpusos traktātu nosaukumi doti latīņu valodā.

Rakstā vārddarināšana apskatīta tikai spilgtākajos un biežāk sastopamajos piemēros. Raksta mērķis ir rādīt vārddarināšanas paņēmienus divos Galēna traktātos, sengrieķu valodas iespējas medicīnas terminu darināšanā un sniegto piemēru tulkojuma sarežģītību latviešu valodā.

2. Vārddarinājumu piemēri Galēna traktātā „Par ēdienu spēju”

Galēna traktāts „Par ēdienu spēju” ir ļoti plašs. Tas sadalīts trīs grāmatās, katra grāmata vairākās nodaļās, kur katrā aprakstīts konkrēts pārtikas produkts. Galēns izklāsta dažādu ēdienu iedarbību uz cilvēka organismu un tā kustību gremošanas sistēmā. Sengrieķu medicīnā traktāts iekļaujas ārstnieciskā režīma tematikā, kad konkrētu ēdienu lietošana uzturā ir ne tikai enerģijas gūšanas veids, bet arī ārstēšanas līdzeklis. Katram ēdienam ir savas spējas ietekmēt četrus šķidrumu līdzsvaru

³ Starptautiski pieņemta Aristoteļa traktātu paginācija, ko izveidojis vācu filologs Augusts Imanuels Bekers (*August Immanuel Bekker*).

⁴ Šeit un turpmāk autores tulkojums no sengrieķu valodas latviešu valodā.

⁵ Norādītais vārdu skaits abiem traktātiem ir TLG statistika.

⁶ Galen, *On Food and Diet*, 2000, 68–191; trans. by Mark Grant; Galen, *Elementary Course on Bones*, 1952, 767–776; trans. by Charles Singer.

organismā, tāpēc ēdiens var būt neitrāls, labvēlīgs vai nelabvēlīgs kopējam veselības stāvoklim un atsevišķiem orgāniem, var gan ārstēt, gan būt par cēloni kādai slimībai.

Šai traktātā aplūkoti trīs verbu atvasinājumi:

- 1) *πέττειν* V.PRS.ACT.INF (*pettein*) ‘mīkstināt, -ties’, ‘gatavot, -ties’, ‘gremot’;
- 2) *ρέιν* V.PRS.ACT.INF (*rhein*) ‘plūst’;
- 3) *καθαίρειν* V.PRS.ACT.INF (*kathairein*) ‘tīrīt’

Iespējams arī viens substantīvs *ὁδός* SUBST.NOM.F (*hodos*) ‘ceļš’.

Šīs četras leksēmas aplūkotās tāpēc, ka Galēns tās izmantojis kā terminus, jo vārdi izsaka konkrētās tēmas, t. i., ēdiena spējas un dažādus jēdzienus.

Galēns traktātā apraksta ēdienu iedarbību uz organismu. Tāpēc tiek rakstīts par gremošanas orgānu sistēmas darbību, un, lai apzīmētu ēdiena *pārveidošanu*, Galēns lieto verbu *πέττειν* V.PRS.ACT.INF (*pettein*) ‘mīkstināt, -ties’, ‘gatavot, -ties’, metaforiskā nozīmē ‘gremot’.

Tā kā traktātā katrai nodaļai ir līdzīga uzbūve – tiek aprakstīts kāds ēdiens un tā iedarbība uz organismu –, tad gremošana tiek pieminēta katrā nodaļā. Tāpēc arī šis verbs ir plaši izmantots vārddarināšanā, jo skaidrs, ka gremošana var noritēt dažādi.

Verba nozīmi var mainīt, pievienojot tam nolieguma prefiksu *α-* (*a*) (*alpha privativum*) ‘ne-’. Tādējādi tiek iegūts verbs, kas rāda, kā kādu ēdienu nevar sagremot:

- (1) *ἄπειτειν* V.PRS.ACT.INF (*apeitein*) ‘nemīkstināties’, ‘negatavoties’
(Kühn 1823, 471, 628, 691, 692)

Galēns no verba *πέττειν* darina adjektīvu *πέπτος* (*peptos*), izmantojot divus prefiksus: *α-* (*a*) ‘ne-’ un *δυσ-* (*dys*) ‘slikts/grūts’, kā arī adverbu *εὖ-* (*ey*) ‘labi/viegli’, ko bieži izmanto salikteņu veidošanai. Tā tiek darināti adjektīvi:

- (2) *ἄπειπος* ADJ.NOM.M (*apeptos*) ‘nemīkstināms’, ‘nenogatavināms’, ‘nesagremojams’
(Kühn 1823, 671)
- (3) *εὐπειπος* ADJ.NOM.M (*eypeptos*) ‘viegli/labi mīkstināms’, ‘viegli/labi nogatavināms’, ‘viegli/labi sagremojams’
(Kühn 1823, 459, 499, 524, 540, 567, 568, 568, 569, 569, 577, 591, 680, 690, 700, 717, 718, 719)
- (4) *δύσπειπος* ADJ.NOM.M (*dyspeptos*) ‘grūti/slikti mīkstināms’, ‘grūti/slikti gatavināms’, ‘grūti/slikti sagremojams’

Šis adjektīvs traktātā parādās salīdzinoši daudz biežāk nekā iepriekš minētie ((2), (3)).⁷

⁷ Kühn 1821, 459, 499, 500, 502, 513, 521, 525, 531, 534, 535, 540, 541, 548, 549, 551, 567, 568, 597, 607, 614, 618, 619, 621, 645, 645, 645, 649, 664, 664, 664, 669, 675, 675, 676, 679, 680, 689, 690, 690, 695, 696, 697, 699, 699, 700, 701, 702, 703, 706, 708, 717, 734, 734, 736, 737, 747.

Adjektīvu tulkojumā latviešu valodā izmantojams ciešamās kārtas tagadnes lokāmais divdabis ar izskaņu *-ams*, *-a* / *-āms*, *-a*; prefiksa nozīmi tulkojumā var atveidot diezgan precīzi. Taču, kā jau tas redzams, sengrieķu valodā tiek lietota viena leksēma, bet latviešu valodā, tulkojot adjektīvus ar adverbu *εὔ-* ‘labi/viegli’ un prefiksu *δυσ-* ‘slikts/grūts’, – divas. Šajā gadījumā varētu piedāvāt neierastākus tulkojumus latviešu valodā, tā saglabājot tuvāku tulkojumu oriģināltekstam, piem., ‘vieglmīkstināms’ vai ‘labmīkstināms’. Tomēr grūti pateikt, vai šādi jauninājumi literāram tulkojumam būtu piemēroti. Taču latviešu valodā ir līdzīgi piemēri no citām nozarēm, kad sengrieķu valodā lietots adverbs *εὔ-* un latviešu valodā tas tulkots vienā vārdā, piem., *εὐφωμία* SUBST.NOM.F (*eyfōnia*) ‘labskanība’.

Līdzīgi no verba *πέπτειν* traktātā darināti substantīvi:

- (5) *πέψις* SUBST.NOM.F (*pepsis*) ‘mīkstināšana’, ‘gatavināšana’, ‘gremošana’ (Kühn 1823, 487, 524, 528, 532, 578, 609, 662, 662, 663, 663, 700, 704, 718, 729, 740)

Tie apzīmē vienkārši gremošanas procesu, nenorādot, kādas ir tā īpašības.

Nākamie divi substantīvi, kas atvasināti no verba *πέπτειν* ar iepriekš minēto prefiksu *α-* ‘ne-’ un adverbu *εὔ-* ‘labi/viegli’, ir:

- (6) *εὐπεψία* SUBST.NOM.F (*eypepsia*) ‘laba/viegla mīkstināšana’, ‘laba/viegla gatavināšana’, ‘laba/viegla gremošana’ (Kühn 1823, 639, 658)
- (7) *ἀπεψία* SUBST.NOM.F (*apepsia*) ‘nemīkstināšana’, ‘negatavināšana’, ‘nesagremošana’ (Kühn 1823, 459, 499, 639, 752)

Latviešu tulkojumā izmantotas divas leksēmas, jo substantīva *εὐπεψία* tulkojums ar vienu leksēmu būtu pārāk garš un grūti izrunājams – ‘vieglmīkstināšana’ vai ‘labmīkstināšana’ vai varbūt ‘vieglmīkstināmība’ vai ‘labmīkstināmība’. Taču oriģināltekstā šādi vārddarinājumi darbojas lieliski, papildinot un precizējot izteikto domu.

Minētie vārddarinājumi traktātā nav nejauši – Galēns tos izmantojis labākai un precīzākai domas atveidei, par ko liecina to izmantošanas biežums.

Vārddarināšanas kontekstā no traktāta aplūkojams substantīvs *ὁδός* SUBST.NOM.F (*hodos*) ‘ceļš’. Šis sengrieķu leksēmas celms ir tādos vārdos kā *periods* un *metode*. Savukārt Galēns to attiecinājis uz cilvēka organismu, papildinot substantīvu *ὁδός* ar prepozīciju *διά-* ‘caur/cauri’, kas šajā gadījumā, kā arī nākamajos trīs piemēros ((9), (10), (11)) funkcionē kā prefikss. Tā darināts substantīvs:

- (8) *διέξοδος* SUBST.NOM.F (*dieksodos*) ‘ceļš cauri’, ‘caurceļš’, ‘[izejas] ceļš’ (Kühn 1823, 492, 530, 570, 571, 695)

Piedāvātais tulkojums ‘[izejas] ceļš’ labāk atbilst traktāta saturam, taču ir attālināts no oriģinālteksta.

Kādā citā nodaļā Galēns vārddarinājumam *διέξοδος* pievieno prefiksu *δυσ-* ‘grūts/slikts’, tā darinot substantīvu:

- (9) *δυσδιέξοδος* SUBST.NOM.F (*dysdieksodos*) ‘grūts/slikts ceļš cauri’, ‘grūts/slikts caurceļš’, ‘grūts/slikts [izejas] ceļš’
(Kühn 1823, 535, 537, 697)

Iepriekšējo vārddarinājuma piemēru latviešu valodā varam iztulkot vienā vārdā, bet šo piemēru, šķiet, šādi nav iespējams tulkot. Oriģinālam vistuvākais variants būtu ‘grūts caurceļš’ vai ‘slikts caurceļš’.

Kā nākamo leksēmu vārddarināšanas aspektā var aplūkot verbu *ῥεῖν* V.PRS.ACT.INF (*rhein*) ‘plūst’. Tā kā senie grieķi uzskatīja, ka cilvēka organismu tāpat kā pasauli veido četri elementi, no kuriem viens ir ūdens, tad saprotami, ka arī ķermenī kaut kas var plūst. Verbs *ῥεῖν* Galēna traktātā apzīmē ūdens vai kāda cita šķidrums plūsmu organismā. Galēns papildina šo verbu ar prepozīciju *διά-* ‘caur/cauri’:

- (10) *διαῤῥεῖν* V.PRS.ACT.INF (*diarrhein*) ‘plūst cauri’, ‘caurplūst’
(Kühn 1823, 597)

Šis vārddarinājums izmantots, lai norādītu, ka caurplūšana var būt neveselības simptoms. Tuvāks oriģinālvariantam ir tulkojums ‘caurplūst’.

No iepriekš minētā verba *διαῤῥεῖν* ‘plūst cauri’, ‘caurplūst’ Galēns darinājis substantīvu:

- (11) *διαῤῥοία* SUBST.NOM.F (*diarrhoia*) ‘cauri plūšana’, ‘caurplūšana’, ‘caurplūdums’
(Kühn 1823, 587, 594)

Šie piedāvātie tulkojumi arī ir ļoti tuvi oriģināltekstam, it īpaši ‘caurplūšana’ un ‘caurplūdums’, taču šajā gadījumā varētu izmantot arī latviešu valodā lietoto vārdu ‘caureja’, kas saturiski pilnībā atbilst Galēna substantīvam *διαῤῥοία*, bet nav tik tuvs oriģinālam kā iepriekšējie tulkojumi. No tā darināts arī mūsdienu medicīnas termins *diareja*. Arī laīņu valodā saglabāts grieķu cilmes substantīvs *diarrhoea*.

Verbs *ῥεῖν* ir pamatā arī substantīvam:

- (12) *ῥεῦμα* SUBST.NOM.N (*rheyma*) ‘plūsma’, ‘straume’, ‘tece’

Galēns šo substantīvu izmanto divos dažādos kontekstos:

- 1) *γαστέρος ῥεῦμα* SUBST.GEN.F (*gasteros*), SUBST.NOM.N (*rheyma*) ‘vēdera plūsma’
(Kühn 1823, 525, 526)
- 2) *γυναικεῖον ῥεῦμα* ADJ.NOM.N (*gynaikeion*), SUBST.NOM.N (*rheyma*) ‘sievīšķā plūsma’
(Kühn 1823, 526)

Tie ir pastāvīgi procesi cilvēka organismā, šķiet, tāpēc šeit Galēns neizmanto verbu *ῥεῖν* – ka kaut kas plūst –, bet gan substantīvu *ῥεῦμα*, kas tiek lietots termina nozīmē. Kā redzams, Galēns no verba *ῥεῖν* ‘plūst’ darina divus atšķirīgus substantīvus – *ῥοία* SUBST.NOM.F (*rhoia*), kas ir kopā ar prepozīciju *διά-* ‘caur/cauri’ ((11)), un *ῥεῦμα* SUBST.NOM.N (*rheyma*).

Kā pēdējo piemēru no šī traktāta varētu minēt verbu *καθαίρειν* V.PRS.ACT.INF (*kathairein*) ‘tīrīt’, no kura nāk labi zināmais termins *katarse*. Tomēr Galēns nerunā par dvēseles attīrīšanos, kā to saprotam pašlaik, bet gan par fizioloģisku attīrīšanos. Mūsdienās tik bieži dzirdētais un lasītais termins *organisma attīrīšana* nav nemaz tik jauns. Par to jau runā Galēns mūsu ēras 2. gs. Viņš raksta, ka ir tādi produkti, kas tīra kādus konkrētus orgānus, piem., aknas. Taču dažviet šo verbu papildina prepozīcija *ἐκ-* ‘no/iz’, kas šajā gadījumā funkcionē kā prefikss:

(13) *ἐκκαθαίρειν* V.PRS.ACT.INF (*ekkathairein*) ‘iztīrīt’

(Kühn 1823, 572, 590, 611, 616)

Semantiski šie verbi ir ļoti līdzīgi, atšķirība tajā, ka otrais variants piešķir pabeigtības nozīmi.

Minētie verbi ir pamatā diviem adjektīviem, kas parādās tekstā. Tie ir:

(14) *καθαρτικός* ADJ.NOM.M (*katharhtikos*) ‘tīrošs’

(Kühn 1823, 468, 476, 477, 588, 618, 631)

(15) *ἐκκαθαρτικός* ADJ.NOM.M (*ekkatharhtikos*) ‘iztīrošs’

(Kühn 1823, 547)

Arī šādi var apzīmēt organisma attīrīšanās procesu, t. i., kādam produktam piemīt attīrošas īpašības. Tā Galēns pirmo adjektīvu lieto vispārīgā nozīmē – produktiem piemīt ne tikai spēja dot enerģiju, bet arī *δύναμις* SUBST.NOM.F (*dynamis*) *καθαρτική* ADJ.NOM.F ‘tīroša spēja’ (Kühn 1823, 476). Adjektīvs *ἐκκαθαρτικός* tāpat kā verbs *ἐκκαθαίρω* rada pabeigtības iespaidu. Šis adjektīvs lietots, runājot par krūšu un plaušu iztīrīšanu.

Šos adjektīvus (līdzīgi kā pirmajā piemērā par mīkstināšanu jeb gremošanu) latviešu valodā iespējams tulkot, izmantojot darāmās kārtas tagadnes lokāmo divdabi ar izskaņu *-ošs, -a*, lai saglabātu domu, ka kādam produktam ir spēja tīrīt kādu orgānu. Kopumā šķiet, ka tas ir visprecīzākais tulkojuma variants.

Tātad šai Galēna traktātā ir virkne vārdu, kas ir mūsdienu medicīnas termini, piem., verbi *πέττειν* V.PRS.ACT.INF (*pettein*) ‘mīkstināt, -ties’, ‘gatavot, -ties’, ‘gremot’, sal. latviešu valodā *gremot, gremošana, gremošanas sistēma* u. tml., un *ρέειν* V.PRS.ACT.INF (*rhein*) ‘plūst’, kur latviešu valodā izmantots grieķu cilmes vārds, piem., *diareja, galaktoreja* u. tml.

3. Vārddarinājumu piemēri Galēna traktātā „Iesācējiem par kauliem”

Galēna traktāts „Iesācējiem par kauliem” ir saturiski lakonisks. Tas ir vienīgais antīkās pasaules anatomiskais traktāts, kas balstīts uz cilvēka skeleta izpēti. Lielākā daļa anatomisko terminu aizgūti tieši no šī traktāta (Singer 1952, 767–768). Traktātā Galēns pakāpeniski apskata visu cilvēka skeletu, sākot ar galvaskausu un tā šuvēm un beidzot ar visiem sīkākajiem pēdas kauliem.

No lingvistiskā viedokļa aplūkojot šo traktātu, nevar neievērot vārdu *sintakse*. Mūsdienās, protams, šo terminu lieto gramatikā. Burtiskā tulkojumā no sengrieķu valodas *σύνταξις* SUBST.NOM.F (*syntaxis*) nozīmē ‘kopā salikšana’ vai ‘kopā salikums’. Šo leksēmu veido prepozīcija *σύν* (*syn*) ‘kopā / kopā ar’ (arī šī prepozīcija

funkcionē kā prefikss) un verbs *τάσσειν* V.PRS.ACT.INF (*tassein*) ‘sakārtot, salikt [noteiktā kārtībā]’. Galēns šo leksēmu lieto, runājot par kauliem:

- (16) *ὀστών σύνταξις* SUBST.GEN.PL.N (*ostōn*) SUBST.NOM.F (*syntaksis*)
(Kühn 1821, 734)

Iespējamais tulkojums – ‘kaulu kopā salikums’ vai ‘kaulu kopsalikums’. Tajā pašā lapaspusē Galēns sniedz definējumu, kas ir skelets, rakstot, ka „viss kopsalikums (*σύνταξις*) tiek saukts par skeletu”.

Lai topošie ārsti varētu kaulus atšķirt un iegaumēt to vietu cilvēka skeleta uzbūvē, tie vairumā gadījumu tiek raksturoti, veidojot vizuālu salīdzinājumu ar kādu priekšmetu vai grieķu alfabēta burtu. Šiem salīdzinājumiem piemīt metaforiskas iezīmes. Lai raksturotu kaula, šuves vai saites veidu/formu, Galēns darina adjektīvus ar izskaņu *-ειδής, -ές*⁸ (*-eidēs, -es*), kas cēlusies no nekatrās dzimtes substantīva *εἶδος* SUBST.NOM.N (*eidōs*) ‘veids’.

Iepriekšējā traktātā sniegtos piemērus dažkārt bija sarežģīti tulkot latviešu valodā, bet vārddarinājumi no traktāta par kaulu uzbūvi ir viegli tulkojami, jo latviešu valodā iespējams lietot ģenitīvenus ar *-veida*, piem., *trīsstūrveida* u. tml.⁹

Tekstā Galēns raksta: *ὀστέον ὡσπερ σφήν* SUBST.NOM.N (*osteon*), ADV (*hōsper*), SUBST.NOM.M (*sfēn*) ‘kauls kā ķīlis’ (Kühn 1821, 743).

Turpat tālāk viņš min, kāds ir šis kauls:

- (17) *σφηνοειδές* ADJ.NOM.N (*sfēnoeides*) ‘ķīļveida’
(Kühn 1821, 743, 743, 744, 744, 746, 747, 749, 749, 751, 752, 752)

Šis vārddarinājums vēlāka laika un mūsdienu medicīnā kalpo kā termins. Tas darināts no diviem substantīviem: *σφήν* SUBST.NOM.M (*sfēn*) ‘ķīlis’ un jau pieminētās izskaņas *-ειδής, -ές*. Mūsdienu medicīnas terminoloģijā latīņu valodā šis galvaskausa kauls tiek dēvēts par *os sphenoidale*, kas gan latviski tiek dēvēts par spārņveida, ne ķīļveida kaulu.

Balstoties uz salīdzinājumu, ka kauls, šuve vai kāds izaugums var būt atšķirīgi, Galēns darina daudz jaunu vārdu, kas pēc uzbūves līdzīgi iepriekš minētajam piemēram.

Kauls var būt ne tikai ķīļveida kā iepriekšējā piemērā, bet arī zobenveida:

- (18) *ξίφοειδές ὀστέον* ADJ.NOM.N (*ksifoeides*), SUBST.NOM.N (*osteon*) ‘zobenveida kauls’
(Kühn 1821, 764)

⁸ Sengrieķu valodā divgalotņu adjektīvs, adjektīva galotne *-ής* ir gan vīriešu, gan sieviešu dzimtei, galotne *-ές* – nekatrai dzimtei.

⁹ Te jāpiezīmē, ka sengrieķu valodā vārdi, kas beidzas ar izskaņu *-ειδής, -ές*, ir adjektīvi, taču, tulkojot šos vārddarinājumus latviešu valodā, tie ir ģenitīveni. „Nelokāmu vārdu grupa ir ģenitīveni, kas pēc savas formas atgādina lietvārdu vienskaitļa vai daudzskaitļa ģenitīvu, bet pēc nozīmes un funkcijas vairāk līdzinās gan īpašības vārdiem, gan apstākļa vārdiem, jo nosauc priekšmetu vai dzīvu būtni pazīmes un vienmēr ir saistīti ar kādu lietvārdu.” (Smiltiece, 2013, 368)

Tas latviešu medicīnas terminoloģijā ir šķēpveida izaugums. Te Galēns izskaņai *-ειδής, -ές* pievienojis lietvārdu *ζίφος* SUBST.NOM.N (*ksifos*) ‘zobens’.

Pēc šāda parauga var raksturot arī kaula cietību:

- (19) *λιθοειδές ὀστέον* ADJ.NOM.N (*lithoeides*), SUBST.NOM.N (*osteon*) ‘akmeņveida kauls’
(Kühn 1821, 742, 745)

Šajā gadījumā izskaņai *-ειδής, -ές* pievienots substantīvs *λίθος* SUBST.NOM.M ‘akmens’.

Nākamajā piemērā jau pieminētajai izskaņai Galēns pievieno ne tikai substantīvu, bet arī prepozīciju prefiksa funkcijā:

- (20) *κατακλειδές ὀστέον* ADJ.NOM.N (*katakleides*), SUBST.NOM.N (*osteon*) ‘virsatslēgas kauls’
(Kühn 1821, 766)

Tādējādi vārds darināts no prepozīcijas *κατά* (*kata*) ‘virs’, substantīva *κλείς* SUBST.NOM.F (*kleis*) ‘atslēga’ un izskaņas *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Attiecībā uz kauliem un to rakturojumu minami vēl divi piemēri. Pirmais ir:

- (21) *σκαφοειδές ὀστέον* ADJ.NOM.N (*skafoeides*), SUBST.NOM.N (*osteon*) ‘laivveida kauls’
(Kühn 1821, 776, 777)

Šis adjektīvs darināts no substantīva *σκάφη* SUBST.NOM.N (*skafē*) ‘laiva’ un izskaņas *-ειδής, -ές* ‘veids’, kas ir plauksta kauls. Otrais piemērs ir:

- (22) *κυβοειδές ὀστέον* ADJ.NOM.N (*kyboeides*), SUBST.NOM.N (*osteon*) ‘kubveida kauls’
(Kühn 1821, 776, 777)

Tas darināts no substantīva *κύβος* SUBST.NOM.M (*kybos*) ‘kubs’ un izskaņas *-ειδής, -ές* un savukārt ir pēdas kauls. Abi kauli medicīnas terminoloģijā latviešu valodā ir gluži kā kalki – *laivveida kauls* un *kubveida kauls*.

Galēns šajā traktātā daudz lieto termina nozīmē lietotu vārdu *ἀπόφυσις* SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘izaugums’, kas ir kāds kaula izaugums, domājams, ka tas var būt arī skrimslis. Blakus šim substantīvam Galēns izmanto īpaši daudz adjektīvu ar izskaņu *-ειδής, -ές*. Tā deguna skrimslis tiek nodēvēts par:

- (23) *πτερυγωδής ἀπόφυσις* ADJ.NOM.F (*pterygōdēs*), SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘spārnveida izaugums’
(Kühn 1821, 743)

Adjektīvs darināts no substantīva *πτέρυξ* SUBST.NOM.F (*pteryx*) ‘spārns’ un izskaņas *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Piecas reizes traktātā tiek pieminēta termina funkcijā lietota vārdkopa:

- (24) *στυλοειδής ἀπόφυσις* ADJ.NOM.F (*styloeidēs*), SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘kolonveida izaugums’
(Kühn 1821, 745, 769, 770, 770, 771)

Atvasinātā adjektīva pamatā ir substantīvs *στύλος* SUBST.NOM.M (*stylos*) ‘kolonna’ un izskaņa *-ειδής, -ές* ‘veids’. Šo izaugumu, kā norāda Galēns, var dēvēt arī vēl citādi, pirmkārt:

- (25) *βελονοειδής ἀπόφρυσις* ADJ.NOM.F (*belonoeidēs*), SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘adatveida izaugums’
(Kühn 1821, 745)

Adjektīvs darināts no substantīva *βελόνη* SUBST.NOM.F (*belonē*) ‘adata’ un izskaņas *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Otrkārt, Galēns piedāvā nosaukumu:

- (26) *γραφοειδής ἀπόφρυσις* ADJ.NOM.F (*grafoeidēs*) SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘zīmuļveida izaugums’
(Kühn 1821, 745)

Adjektīvā ietilpst substantīvs *γραφίς* SUBST.NOM.F (*grafis*) ‘rakstāmrīks’, ‘zīmulis’ un izskaņa *-ειδής, -ές* ‘veids’. Šie izaugumi arī ir skrimšļaudi.

Tālāk tekstā, aprakstot galvaskausu, tiek pieminēts kāds cits izaugums:

- (27) *μαστοειδής ἔκφρυσις / ἀπόφρυσις* ADJ.NOM.F (*mastoeidēs*), SUBST.NOM.F (*ekfysis*), SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘krūšveida izaugums’¹⁰
(Kühn 1821, 745, 755)

Adjektīva pamatā substantīvs *μαστός* SUBST.NOM.M (*mastos*) ‘krūtis’ un izskaņa *-ειδής, -ές* ‘veids’, šis izaugums atrodas deniņu rajonā.

Uz galvaskausu attiecināmi vēl divi vārddarinājumi ar izskaņu *-ειδής, -ές*, pirmais ir:

- (28) *πυρηνοειδής ἀπόφρυσις* ADJ.NOM.F (*pyrēnoeidēs*), SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘kauliņveida izaugums’
(Kühn 1821, 756, 756)

Adjektīvs darināts no substantīva *πυρήν* SUBST.NOM.M (*pyrēn*) ‘kauliņš’ un izskaņas *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Otrais galvaskausu raksturotājs vārddarinājums ir:

- (29) *ὀδοντοειδής ἀπόφρυσις* ADJ.NOM.F (*odontoeidēs*), SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘zobveida izaugums’
(Kühn 1821, 757)

Adjektīvā ietilpst substantīvs *ὀδούς* SUBST.NOM.M (*odūs*) ‘zobs’ un izskaņa *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Aplūkojami vēl divi vārddarinājumi, kas raksturo kādu izaugumu:

- (30) *ἀγκυροειδής ἀπόφρυσις* ADJ.NOM.F (*ankyroeidēs*), SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘enkurveida izaugums’
(Kühn 1821, 766)

¹⁰ Blakus adjektīvam *μαστοειδής* Galēns traktātā izmanto gan substantīvu *ἐκφρυσις*, gan *ἀπόφρυσις*; taču abiem substantīviem nav saturiskas atšķirības.

Adjektīva pamatā substantīvs *ἄγκυρα* SUBST.NOM.F (*ankyra*) ‘enkurs’ un izskaņa *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Pēdējais kādu izaugumu raksturotājs vārddarinājums ir:

- (31) *κορακοειδής ἀπόφυσις* ADJ.NOM.F (*korakoeidēs*), SUBST.NOM.F (*apofysis*) ‘kraukļveida izaugums’
(Kühn 1821, 766)

Adjektīvs darināts no substantīva *κόραξ* SUBST.NOM.M (*koraks*) ‘krauklis’ un izskaņas *-ειδής, -ές* ‘veids’. Šie abi adjektīvi nosauc vienu un to pašu izaugumu, kas atrodas plecu rajonā.

Attiecībā uz Galēna nosauktajiem izaugumiem medicīnas teorija ir mainījusies, taču galvaskausa šuves, kas tiek raksturotas traktātā, savus nosaukumus mūsdienās ir saglabājušas; šuvju nosaukšanai izmantoti vārddarinājumi ar izskaņu *-ειδής, -ές*, piem.:

- (32) *στεφανοειδής ραφή* ADJ.NOM.F (*stefanoeidēs*), SUBST.NOM.F (*rhafē*) ‘vainagveida šuve’
(Kühn 1821, 740)

Adjektīvs atvasināts no substantīva *στέφανος* SUBST.NOM.M (*stefanos*) ‘vainags’ ar izskaņu *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Cits vārddarinājums, kas raksturo galvaskausa šuves, ir:

- (33) *λαμβδοειδής ραφή* ADJ.NOM.F (*lamdoeidēs*), SUBST.NOM.F (*rhafē*) ‘lambda veida šuve’
(Kühn 1821, 740, 741, 742, 742, 744, 744, 744, 745)

Adjektīva pamatā substantīvs *λάμβδα* SUBST.NOM.N ‘lambda’ un izskaņa *-ειδής, -ές* ‘veids’. Pēdējais piemērs šuvju nosaukšanai ir:

- (34) *λεπιδοειδής ραφή* ADJ.NOM.F (*lepidoeidēs*), SUBST.NOM.F ‘zvīņveida šuve’
(Kühn 1821, 742, 742, 744, 744)

Adjektīvs darināts no substantīva *λεπίς* SUBST.NOM.F (*lepis*) ‘zvīņa’ un izskaņas *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Lambdveida šuves nosaukums saglabājies un nav mainījies, taču vainagveida šuve latīņu valodas medicīnas terminoloģijā nesaglabā sengrieķu valodas substantīvu *στέφανος* ‘vainags’, jo nosaukums aizstāts ar latīņu substantīvu *corona*, kas arī nozīmē ‘vainags’. Līdzīgi ir arī ar zvīņveida šuvi – grieķu substantīvs *λεπίς* ‘zvīņa’ mūsdienu medicīnas terminoloģijā aizstāts ar latīņu substantīvu *squama* ‘zvīņa’.

Divi vārddarinājumi ar izskaņu *-ειδής, -ές* attiecināti uz atsevišķiem dobumiem cilvēka skeletā. Pirmais no tiem nozīmes ziņā īpaši interesants, tas ir:

- (35) *γληνοειδής κοιλότης* ADJ.NOM.F (*glēnoeidēs*), SUBST.NOM.F (*koilōtēs*) ‘acābolveida dobums’
(Kühn 1821, 755, 757, 760, 760, 761, 762, 770)

Šim vārddarinājumam sengrieķu valodā ir divas daļas – substantīvs *γλήνη* SUBST.NOM.F (*glēnē*) ‘acs ābols’ un jau pieminētā izskaņa *-ειδής, -ές*. Latviešu valodā termins *acs ābols* apvienojams vienā vārdā, lai tulkojumu padarītu pēc

iespējas līdzīgāku oriģinālam. Šis dobums atrodas lāpstiņā. Latīniski tas saglabā grieķu cilmes substantīvu *cavitas glenoidalis*, taču latviešu valodā šis dobums dēvēts vienkārši par locītavas bedri.

Vēl viens dobums, kas pieminēts traktātā, ir sigmveida dobums:

- (36) **σιγματοειδής κοιλότης** ADJ.NOM.F (*sigmatoidēs*), SUBST.NOM.F (*koilōtēs*)
‘sigmveida dobums’
(Kühn 1821, 769)

Adjektīvs darināts no substantīva *σίγμα* SUBST.NOM.N (*sigma*) ‘sigma’ un izskaņas *-ειδής, -ές* ‘veids’.

Šis dobums atrodas rokas elkoņa locītavā. Latviešu medicīnas terminoloģijā tas tiek dēvēts par elkoņa kaula bedri, un latīņu valodā līdzīgi kā iepriekšējā piemērā ir saglabāts grieķu cilmes vārds – *cavitas sigmoidea*.

Četri vārdarinājumi ar izskaņu *-ειδής, -ές* apzīmē kādu atsevišķu cilvēka skeleta daļu. Galēns, rakstot par locītavu daļījumu, kā trešo veidu min šādu locītavu:

- (37) **γυγγλυμοειδής διαρθρώσις** ADJ.NOM.F (*ginglymoidēs*), SUBST.NOM.F (*diarthrōsis*) ‘eņģveida locītava’
(Kühn 1821, 735)

Šis vārds darināts no substantīva *γύγγλυμος* SUBST.NOM.M (*ginglymos*) ‘eņģe’ un izskaņas *-ειδής, -ές*. Šim terminam latīņu valodā saglabāts grieķu cilmes substantīvs – *articulatio gynglimus*.

Rakstot par žokļa kaulu uzbūvi, Galēns min vārdu savienojumu:

- (38) **πριονοειδής σύνθεσις** ADJ.NOM.F (*prionooidēs*), SUBST.NOM.F (*synthesis*)
‘zāģveida savienojums’
(Kühn 1821, 737, 746)

Vārdā *πριονοειδής* ietilpst substantīvs *πίριων* SUBST.NOM.M (*priōn*) ‘zāģis’ un izskaņa *-ειδής, -ές*. Galēns to izmanto kā ilustratīvu salīdzinājumu, tas netiek lietots mūsdienu medicīnas terminoloģijā.

Pretēji ir ar nākamo piemēru:

- (39) **κονδυλώδες πέρας** ADJ.NOM.N (*kondylōdes*), SUBST.NOM.N (*peras*)
‘stilbveida gals’
(Kühn 1821, 760, 761, 764, 764, 775)

Tas tiek lietots mūsdienu medicīnas terminoloģijā, aprakstot plaukstas kaulu uzbūvi. Vārds *κονδυλώδες* darināts no substantīva *κόνδυλος* SUBST.NOM.N (*kondylos*) ‘stilbs’ un jau iepriekš minētās izskaņas. Arī latīņu valodas terminoloģijā nav izmaiņu – *articulatio condyloidea*.

Vēl viens piemērs, kurā parādās bieži izmantotā izskaņa *-ειδής, -ές*, ir:

- (40) **τροχιλώδης περιφέρεια** ADJ.NOM.F (*trochilōdēs*), SUBST.NOM.F (*perifereia*)
‘trīšveida virsma’
(Kühn 1821, 769)

Vārda pirmajā daļā ir substantīvs *τροχιλία* SUBST.NOM.F (*trochilia*) ‘trīsis’. Šo vārdu termina nozīmē Galēns izmanto elkoņa uzbūves aprakstīšanai – locītavu virsmas tiek raksturotas kā trīšveidīgas.

Pēc aplūkotajiem piemēriem secināms, ka Galēna izmantotais paņēmieni, aprakstot cilvēka skeleta uzbūvi, ir izrādīties veiksmīgs un praktiski izmantojams turpmākai medicīnas apguvei un attīstībai. Tā kā daļa no sniegtajiem piemēriem traktātā parādās vairākkārt, tad var pieņemt, ka tie kalpojuši kā termini vai termina nozīmē lietoti vārdi.

Vārddarinājumi ar izskaņu *-ειδής*, *-ές* spēj vizuāli sasaistīt medicīnas teoriju ar praksi – ārējā līdzība starp nosaukto ķermeņa daļu (kauļu, šuvi, locītavu vai izaugumu) un tam pielīdzināto priekšmetu ir acīmredzama, te vērojams arī vārda nozīmes pārnēsums. Domājams, šis varētu būt viens no iemesliem, kāpēc Galēna izmantotie termina nozīmē lietotie vārdi ir nostiprinājušies un pastāv mūsdienu anatomijas terminoloģijā.

Secinājumi

Abos aplūkotajos Galēna traktātos „Par ēdienu spēju” un „Iesācējiem par kauliem” izmantota afiksācija, gan mainot vai papildinot vārda nozīmi ar prefiksu, kā arī adverbu vai prepozīciju prefiksa funkcijā, gan no vārdiem darinot adjektīvus un substantīvus, gan ar izskaņu *-ειδής*, *-ές* no substantīviem darinot adjektīvus.

Kā jau rakstā minēts iepriekš, ir grūti pateikt, vai antīkie dabaszinātņu domātāji mēģināja savos tekstos radīt jaunus vārdus ar īpašu nolūku. Gan sengrieķu, gan latīņu valoda ir pateicīgas jaunu vārdu darināšanā, iespējams, arī tāpēc jauni vārdi radušies viegli un sākti lietot medicīnas valodā. Taču sengrieķu valodas vārddarinājumus latviešu valodā pilnīgi precīzi iztulkot var tikai daļā gadījumu, nereti nākas tos atveidot aprakstoši.

Galēna izteikums traktāta „Iesācējiem par kauliem” sākuma daļā nepārprotami liek domāt, ka sengrieķu ārsts medicīnas valodai un jauniem vārdiem ir pievērsis uzmanību – „un, iespējams, nav neparasti radīt vārdus skaidras mācīšanās dēļ no tekstiem, kas jau pastāv” (Kühn 1821, 736). Šis citāts zīmīgi rāda, ka Senās Grieķijas medicīnā bija nepieciešami jaunu jēdzienu apzīmējumi. No citātā izteiktās domas secināms, ka medicīnas valodā jauni termina nozīmē lietoti vārdi tika radīti no jau esošiem vārdiem un vārdu nozīmēm; te būtiska loma bijusi vārddarināšanai un vārda nozīmes pārnēsūmam.

Saīsinājumi

ACT	aktīvs
ADJ	adjektīvs
ADV	adverbs
F	sieviešu dzimte
GEN	ģenitīvs
INF	infinitīvs
M	vīriešu dzimte
N	nekatrā dzimte

NOM	nominatīvs
PL	daudzskaitlis
PRS	prēzents
SUBST	substantīvs
TLG	<i>Thesaurus Linguae Graecae</i>
V	verbs

Avoti

1. Aristotelis. 2008. *Poētika*. Rīga: Jānis Roze.
2. Grant, Mark. 2000. *Galen on Food and Diet*. London, New York: Routledge, 68–191.
3. Kühn, Carl Gottlob (ed.). 1821. *Claudii Galeni Opera Omnia*. Vol. II. Lipsiae: Teubner, 732–778.
4. Kühn, Carl Gottlob (ed.). 1823. *Claudii Galeni Opera Omnia*. Vol. VI. Lipsiae: Teubner, 453–748.
5. Singer, Charles. 1952. Galen's Elementary Course on Bones. *Proceedings of the Royal Society of Medicine. Section of the History of Medicine*. 45, 767–776. Pieejams: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov> [skatīts 20.08.2014.]

Literatūra

1. Gaile, Agnese, Hofa, Aija van. 2003. *Hipokratiskie raksti. Izlase*. Rīga: Liepnieks un Rītups.
2. Henderson, Beverly, Dorsey, Jennifer. 2008. *Medical Terminology for Dummies*. Hoboken: Wiley Publishing, Inc.
3. Magner, Lois. N. 2005. *A History of Medicine. Second Edition*. Boca Raton, London, New York, Singapore: Taylor and Francis.
4. Mann, Joel E. 2012. *Hippocrates, On the Art of Medicine*. Leiden: Brill. Pieejams: <http://www.books.google.com> [skatīts 19.08.2014.]
5. Skujiņa, Valentīna. 2002. *Latviešu terminoloģijas izstrādes principi*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
6. Smiltņiece, Gunta. 2013. *Lietvārds (Substantīvs). Latviešu valodas gramatika*. Griģorjevs, Juris, Nītiņa, Daina (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 324–369.
7. *The New England Journal of Medicine*. Pieejams: <http://www.nejm.org> [skatīts 26.08.2014.]

Summary

The focus of this article is on some word formation patterns in two Greek physician Galen's (the 2nd century AD) treatises *On the Properties of Foodstuffs* (*Περὶ τροφῶν δυνάμεως / De alimentorum facultatibus*) and *On Bones for Beginners* (*Περὶ ὀστέων τοῖς εἰσαγομένοις / De ossibus ad tirones*). Trying to analyze word formation in these texts it is necessary to distinguish some words which can clearly show the Ancient Greek possibilities, its variety in non-poetical texts, and versions of translation in Latvian. The analyzed words function as medical terms in these two treatises. The analyzed words are shown contextually, not divided in word formation patterns.